

TÜREV FİNANSAL ARAÇLARIN VUK - TFRS ve BOBİ FRS AÇISINDAN DEĞERLEMESİ ve TEKDÜZEN HESAP PLANI ÇERÇEVESİNDE MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

VALUATION OF DERIVATIVE FINANCIAL INSTRUMENTS IN TERMS OF TPL TAS/TFRS AND FRS FOR LMES AND ACCOUNTING WITHIN THE FRAME OF THE UNIFORM CHART OF ACCOUNTS

Elif YÜCEL *

ÖZ

Küreselleşme ile birlikte gelişen finansal piyasalarda finansal araçların çeşitliliğini arttırmak bir zorunluluk haline dönüşmüştür. Sermaye hareketlerinin de hızlandığı bu süreçte özellikle risk yönetimi açısından temel finansal araçlardaki boşluğu türev finansal araçlar doldurmuştur. Günümüzde sadece organize piyasalarda 25 milyar adedi aşan işlem miktarı ile türev finansal araçlar oldukça yaygın olarak işletmeler tarafından kullanılmaktadır. Dolayısıyla bu araçların muhasebeleştirilmesi de işletmeler açısından oldukça önem arz etmektedir. Bu doğrultuda hazırlanan çalışmanın temel amacı da türev finansal araçların muhasebeleştirilmesinin özellikle uygulayıcılar açısından daha kolay anlaşılmasının sağlanmasıdır. Çalışmada öncelikle türev finansal araçlarla ilgili kısa bilgiler verilerek bu araçların ilgili düzenlemeler kapsamında değerlendirilmesi ve TMS/TFRS' deki düzen-

ABSTRACT

It has become a necessity to increase the diversity of financial instruments in developing financial markets with globalization. In this process, in which capital movements are accelerating, the gap in the basic financial instruments, especially in terms of risk management, has filled by the derivative financial instruments. Today, derivative financial instruments with only the transaction amount exceeding 25 billion contracts in the organized markets is used by the enterprises quite widely. Therefore, the accounting of these instruments is very important for enterprises. The main purpose of the study that prepared in this direction is to make it easier to understand the accounting of derivative financial instruments especially for the practitioners. In the study, firstly brief information about derivative financial instruments is given. Then the valuation of these instruments in the

* Dr. Öğr. Üye., Uludağ Üniv. İİBF/İşletme/Muhasebe-Finansman

M.G.T.: 19.07.2018 / M.K.T.: 24.07.2018

lemelere göre Tekdüzen Hesap Planına uygun olacak şekilde muhasebeleştirilmesi örnekler yardımıyla açıklanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türev Finansal Araçlar, Türev Finansal Araçların Muhasebeleştirilmesi, TMS/IFRS, BOBİ FRS, VUK

scope of related regulations and accounting of them in accordance with the Uniform Chart of Accounts according to the regulations in TAS/IFRS is explained with the help of examples.

Keywords: Derivative financial instruments, accounting of derivative financial instruments, TAS/IFRS, FRS for LMES, TPL

1- GİRİŞ

Türev finansal araçlar, finansal piyasaların gelişmişlik düzeylerini yükselterek ekonomide kaynakların daha etkin bir şekilde dağılmasına katkı sağlayan ve piyasaya likidite imkânı sunan finansal araçlardır. Bu araçlar sayesinde yatırımcılar istedikleri nakit akımını yaratırken temel finansal araçlara kıyasla daha ucuz ve esnek finansman kaynağı elde etmektedirler. Günümüzde türev piyasalarda pek çok farklı katılımcı türü farklı büyüklüklerde işlemler gerçekleştirirken finans kurumları da yeni yatırımcı kitlesini piyasaya çekebilmek amacıyla bu piyasalara konusunda oldukça teşvik edicidirler. Türev finansal araçlara duyulan bu yoğun ilgiyle birlikte bu araçların muhasebeleştirilmesi ve vergi kanunları karşısındaki durumu da giderek önem kazanmıştır.

Bununla birlikte özellikle uluslararası alanda faaliyet gösteren işletmelerin tüm muhasebe uygulamalarında belirli standartlara sahip olmaları artık bir zorunluluktur. Bu amaçla 1973 yılında Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesi'nin (IASC) kurulmasıyla yayınlanmaya başlayan uluslararası muhasebe standartları, 2001 yılından itibaren Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu'nun (IFAC) da katılımıyla IASC'in Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (IASB) olarak yeniden yapılandırılmasıyla birlikte söz konusu kurul tarafından günümüze kadar revize edilerek yayınlanmaya devam etmiştir. Bu standartlar dünyada ortak bir muhasebe dili oluşturulması açısından büyük önem taşımaktadır. Dolayısıyla finansal araçların mali tablolarda raporlanmasına ilişkin düzenlemelerin tamamen uluslararası standartlara uyumlaştırılmasının sağlanması açısından 2005 yılından itibaren sermaye piyasasında işlem gören işletmelerde uygulanması zorunlu hale getirilmiştir. Günümüzde ise Türkiye Muhasebe Standartları/Türkiye Finansal Raporlama Standartları (TMS ve IFRS) uluslararası standartlara paralel bir şekilde revize edilerek Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK) tarafından yayınlanmaktadır. Türev finansal araçların raporlanması ve muhasebeleştirilmesine yönelik düzenlemeler ise TMS 32, TMS 39, IFRS 7 ve IFRS 9 Standartları'nda yer almaktadır. Ancak bu düzenlemelerin uygulanma zorunluluğu sadece kamu yararını ilgilendiren kuruluşlar ile sınırlı olduğundan bağımsız denetime tabi diğer işletmeler için, Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı (BOBİ FRS) 2018 yılından itibaren uygulanmaya başlamıştır. Bu standartlar da türev araçların değerlemesi ve muhasebeleştirilmesine ilişkin düzenlemeleri kapsamaktadır.

Bu çalışmada da söz konusu standartlar kapsamında türev finansal araçların değerlemesi ve ülkemizdeki mevcut Tekdüzen Hesap Planına ve Vergi Usul Kanunu'na (VUK) da uygun olacak şekilde muhasebeleştirilmesi örnekler yardımıyla açıklanmaya çalışılmıştır. Ancak türev finansal araçların TMS/IFRS çerçevesinde muhasebeleştirilmesine olanak veren hesapların, Tekdüzen Hesap Planı'nda yer almamaları ve bu araçların diğer varlıkların değerlerinden türetilen finansal araçlar olmalarına bağlı karmaşık yapıları sebebiyle, muhasebeleştirilmesine yönelik literatürde yer alan çalışmalarda

farklılıklar görülmüştür (Birgili vd., 2005; Okudan, 2009; Kaygusuzoğlu, 2011; Ocakoğlu, 2013; Dizan, 2014; Karaca vd., 2014; Fındık, 2016; Kırlioğlu ve Altınkaynak, 2016; Tuncay ve Cengiz, 2016; Çakır ve Sabuncu, 2016; Kılı ve Evci, 2017; Aygün, 2017). Bu sebeple bu çalışmada standartların en güncel haline ve VUK'a göre Tekdüzen Hesap Planı'na bazı hesaplar açılarak türev araçlar muhasebeleştirilmiştir. Kullanılan hesaplar için Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu (TMSK) tarafından taslak olarak sunulan Hesap Planı Uygulama Genel Tebliği'nden yararlanılmıştır. Türev finansal araçların değerlendirilmesi ise bir diğer önemli husustur. Literatürde bu konuya ilişkin olarak yapılan çalışmalar sadece VUK'a göre değerlemeyi kapsamaktadır (Tavuz, 2011; Buyruk, 2015; Koç ve Deveci, 2015; Çelik, 2015; Kandemir ve Bakar, 2016). Bu çalışmada ise TMS/TFRS ve BOBİ FRS açısından da türev araçların değerlendirilmesi açıklanmaya çalışılmıştır.

2- TÜREV FİNANSAL ARAÇLAR

Türev piyasalar, ileri bir tarihte teslimatı veya uzlaşması yapılmak üzere herhangi bir malın veya finansal aracın, bugünden alım ve satımının yapıldığı piyasalardır. Türev piyasalarda işlem gören finansal araçlara da türev araçlar adı verilmektedir. Bu araçlar diğer varlıkların değerlerinden türetilen finansal araçlar olarak tanımlanabilmektedir.¹ Türev araçlar, riskten korunmaya yönelik işlemlerde daha az maliyetli alternatifler sunması, portföy kazançlarını artırması ve alım – satım ve işlem maliyetlerinin spot piyasalara nazaran daha düşük seviyede kalması sebebiyle yatırımcılar tarafından giderek daha fazla tercih edilmeye başlamıştır. Dünyada sadece organize borsalarda gerçekleşen vadeli kontratların nominal karşılığı, 1980 yılı sonunda yaklaşık 600 milyar dolar iken 30 yıl içerisinde yaklaşık 55 trilyon dolar düzeyine büyük bir hızla yükselmiştir.² Ülkemizde ise ilk organize vadeli işlemler, 1997 yılında İstanbul Altın Borsası (İAB) bünyesinde kurulan Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasası'nda altın vadeli işlem sözleşmeleri ile başlamıştır ancak bu piyasa çok etkin faaliyette bulunamamış ve 2006 yılında kapatılmıştır. Bunun yanı sıra 2001 yılında ülkemizin ilk özel borsası olan Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsası A.Ş. (VOBAŞ) kurulmuş ve 2005 yılında İzmir'de ayrı bir borsa olarak Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsası (VOB) adı altında faaliyetlerine başlamıştır. Bu borsanın faaliyete geçmesiyle birlikte finansal piyasalarımızda yeni bir dönem başlamış olup ülkemizde vadeli işlem ve opsiyon sözleşmelerinin kullanımı büyük bir hızla yaygınlaşmıştır. VOB'un işlem hacmi sadece 5 yılda, 3 milyar TL'den 334 milyar TL'ye çıkmıştır. Hesap açtıranların sayısı ise 80 bini geçmiştir.³ 2012 yılında ise Borsa İstanbul (BİST) bünyesinde Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasası (VIOP) kurulmuş ve 2013' de BİST'in, VOB'un %100 hissedarı olmasıyla birlikte iki piyasa VIOP çatısı altında birleşmiştir.⁴ VIOP'un işlem hacmi ilk yıl %5 ikinci yıl %32'lik bir artış göstermiştir.

Daha çok riskten korunma amacıyla tercih edilen türev finansal araçlar spekülasyon amaçlarıyla da kullanılabilmektedirler. Temel olarak 4 çeşit türev araç bulunmaktadır. Bunlar aşağıdaki gibi sıralanabilmektedir;

¹ Lokman Gündüz, Mehmet Tural, Türev Ürünlerin Muhasebeleştirilmesi: Türkiye Uygulaması Üzerine Bir Öneri, Türkiye Bankalar Birliği Yay., İstanbul, 1995, s.3.

² Ersan Ersoy, Türkiye'de ve Dünyada Organize Türev Piyasaların Gelişimi, Muhasebe ve Finansman Dergisi, Sayı 51, 2011, s.65.

³ Işın Kestelli, Türkiye'nin İlk Özel Borsası: VOB, Moment-Expo Dergisi, Sayı 26, 2010, s.27.

⁴ BİST, Sorularla Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasası, 2017, s.7, www.borsaistanbul.com/data/kilavuzlar/VIOP-Hakkinda-SSS.pdf, (Erişim Tarihi: 10 Şubat 2018).

2.1- Vadeli İşlem Sözleşmeleri (Futures)

Vadeli işlem sözleşmeleri tarafların gelecekte belirli bir tarihte belirli bir miktar ve kalitedeki bir varlığı alma veya satma yükümlülüğü getiren sözleşmelerdir. Bu sözleşmeler varlığın ileri bir tarihteki fiyatının bugünden alınıp satılmasını sağlamaktadır. Sözleşmeye konu olan varlığın; nitelik, fiyat, miktar, vade gibi unsurları vadeli işlem sözleşmelerinde standardize edilmiştir. Bu sözleşmelerde yer alan tek değişken husus alım satım sırasında oluşan fiyattır. Bu standartlar taraflara sınırlandırmalar getirmekle birlikte garanti verdiği için vadeli işlem sözleşmeleri yoğun bir şekilde tercih edilmektedir.⁵ Ayrıca bu sözleşmeler, organize piyasalarda işlem gördüğünden, tüm alım satım işlemlerinin yürütüldüğü takas kurumunun garantisi altındadır. Bu durum da yatırımcılara daha fazla güven vermektedir. Bu güvence karşılığında ise yatırımcı, sözleşmenin başlangıcında takas kurumuna bir teminat yatırmaktadır ve oluşan zarar veya nakit dışı teminatların sürdürme teminatının altına düşmesi durumunda teminat tamamlanmaktadır. Bu sözleşmelerde yatırımcılar vade bitiminde standartlaştırılmış koşullar çerçevesinde nakdi uzlaşma veya fiziki teslimat yoluyla yükümlülüklerini yerine getirmektedirler.⁶ Günümüzde pek çok varlık üzerine vadeli işlem sözleşmeleri düzenlenebilmektedir. Ülkemizde ise (VİOP'da) en yüksek işlem hacmine sahip vadeli işlem sözleşmeleri sırasıyla; endeks, döviz, emtia ve enerji üzerine yapılan sözleşmelerdir.

2.2- Alivire Sözleşmeleri (Forward)

Alivire sözleşmeler, tarafların karşılıklı olarak belirlenen şartlarda sözleşmede konu olan varlığın ileri bir tarihte alımı veya satımının yapılmasını sağlayan sözleşmelerdir. Bu sözleşmelere konu olan varlığa ilişkin sözleşmede belirlenen fiyat üzerinden alma veya satma yükümlülüğü fiziki teslim veya nakdi uzlaşma yoluyla vade sonunda yerine getirilmektedir. Eğer vade sonunda oluşan fiyat, sözleşmede belirtilen fiyattan yüksek olursa sözleşme sahibi kâr etmektedir.⁷ Bu sözleşmelerin en belirgin özelliği organize piyasalarda işlem görmemeleridir. Daha çok iki finansal kurum ya da finansal kurum ile müşterisi arasında yapılmaktadır⁸ ve dolayısıyla standart bir sözleşme niteliği taşımamaktadırlar. Dolayısıyla bu sözleşmeler, taraflara daha fazla esneklik sağlamaktadır. Sözleşmede belirtilen hususların yerine getirilmesi tamamen tarafların iyi niyetine bağlı olduğundan sözleşmeler üçüncü kişilere devredilemez. Bunun sonucunda da alivire sözleşmelerin ikincil piyasası oluşmamaktadır.⁹ Ayrıca taraflar organize piyasalarda bulunan prim, teminat, komisyon vb. işlem maliyetlerinden de kurtulmaktadırlar. Bununla birlikte bu sözleşmelerin organize piyasalarda işlem görmemeleri; benzer koşulları talep eden bir karşı taraf bulma, tarafların yükümlülüklerini yerine getirmemesi vb. sorunlara da neden olabilmektedir.¹⁰ Tüm risklerine rağmen alivire sözleşmelere olan talepten giderek artmaktadır. 2017 sonu itibarıyla sadece faiz oranı üzerinden yapılan alivire sözleşmelerinin dünya çapında piyasa işlem hacminin 68.334 milyar dolara ulaştığı görülmektedir. Dünya finans piyasalarında

⁵ Tuncay Çetin, Vadeli (Future) İşlemler İşleyişi ve Vergisel Boyutu, TÜRMÖB Yayınları 98, Sirküler Rapor Serisi, Ankara, 1999, s.6.

⁶ BİST, a.g.w., (Erişim Tarihi: 10 Şubat 2018).

⁷ BİST, a.g.w., (Erişim Tarihi: 10 Şubat 2018).

⁸ John C. Hull, Options, Futures, and Other Derivatives, 7th, Edition, Pearson Education International, Prentice Hall, New Jersey, USA, 2008, s.4.

⁹ Öcal Usta, İşletme Finansı ve Finansal Yönetim, Detay Yayıncılık, Ankara, 2005, s.262.

¹⁰ Don M. Chance, Analysis of Derivatives for the CFA Program, Association for Investment Management and Research, Virginia, 2003, s.591.

hisse senedi, emtia vb. farklı varlıklar üzerinden düzenlenen alivire sözleşme çeşitleri bulunmasına karşın en yaygın olarak kullanılanları döviz kuru ve faiz oranı üzerinden düzenlenen sözleşmelerdir.

2.3- Opsiyon Sözleşmeleri

Opsiyonlar, belirli bir vadede opsiyona konu olan bir varlığı belirli bir fiyattan zorunluluk olmak-sızın alma ya da satma hakkını, belli bir prim karşılığında opsiyonu alan kişiye (lehtara) veren ancak buna karşılık opsiyonun satıcısını (keşidecisini) alıcı tarafından talep edilmesi halinde satmaya ya da satın almaya zorunlu tutan sözleşmelerdir.¹¹ Bu sözleşmeler, alıcısına sözleşmede geçen hakkı kullanmama olanağı sağladığından alıcının tek zararı ödediği prim kadar olurken satıcının zarar etme olasılığı ise haliyle daha yüksektir.¹² Opsiyon sözleşmelerini diğer vadeli işlemlerden ayıran en temel fark da bu seçme opsiyonudur. Burada prim satıcının opsiyonu yazmak için talep ettiği fiyattır ve genelde işlem anında tahsil edilmektedir. Opsiyonlar, hem organize hem de tezgahüstü piyasalarda işlem görebilmektedir. Organize piyasalardaki opsiyon sözleşmeleri, vadeli işlem sözleşmelerine benzer bir şekilde miktar, vade ve kullanım fiyatı açılarından standart sözleşmeleri kapsamaktadırlar. Buna karşın tezgahüstü piyasalardaki opsiyon sözleşmeleri ise opsiyonun alıcısı ve satıcısı arasında isteğe bağlı olarak farklı büyüklük, tarih ve para birimi cinsinden düzenlenebilmektedir.¹³ Ayrıca organize piyasalarda prim pazarda oluşan fiyatken tezgahüstü piyasalarda prim sözleşmenin taraflarınca belirlenmektedir.¹⁴

Opsiyonlar, sağladıkları haklar bakımından alım (call) ve satım (put) opsiyonları olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Alım opsiyonu sahibine sözleşmenin dayalı olduğu kıymeti karşı taraftan satın alma hakkı sağlarken satım opsiyonu söz konusu varlığı satma hakkı sağlamaktadır.¹⁵ Opsiyonlar vade yapılarına göre ise üç gruba ayrılmaktadır. Bunlar Avrupa tipi opsiyonlar, Amerikan tipi opsiyonlar ve Asya tipi opsiyonlardır. Sözleşmede belirtilen vadenin sonunda kullanılabilen opsiyonlara Avrupa tipi opsiyon denilmektedir. Amerikan tipi opsiyonlar ise vade sonuna kadar alıcının uygun gördüğü herhangi bir tarihte kullanabilen opsiyon çeşididir. Asya tipi opsiyonlar ise alıcısına vade sonuna kadar önceden kararlaştırılan bazı tarihlerde opsiyonu kullanma hakkı vermektedir. Bu tarihler dışında opsiyon kullanılamaz.¹⁶ Sözleşmeye konu olan varlığın türüne göre ise pek çok farklı opsiyon tipi bulunmakla birlikte hisse senedi, döviz ve emtia opsiyonları piyasalarda en çok kullanılan opsiyon türleridir.

2.4- Takas Sözleşmeleri (Swap)

Takas sözleşmeleri, tarafların ileri bir tarihteki nakit akışlarını değiştirmek amacıyla yaptıkları sözleşmeler olup bir tarafın sahip olduğu ödemelerini başka bir tarafın sahip olduğu ödemelerle de-

---

¹¹ BİST, a.g.w., (Erişim Tarihi: 10 Şubat 2018).

¹² Ali Ceylan, Finansal Teknikler, Üçüncü Baskı, Ekin Yayınları, Bursa, 1998, s.106.

¹³ Bülent Yılmaz, Türev Ürünleri ve Muhasebeleştirilmesi, Kara Harp Okulu Bilim Dergisi, Cilt 14, Sayı 2, 2004, s.18

¹⁴ Süleyman Yükçü, Tülay Yücel, Bankacılıkta Türev Ürünlerin Muhasebeleştirilmesi, Bugünkü Durum Ve Yapılması Gerekenler, Türkiye Bankalar Birliği Yay., İzmir, 1995, s.92

¹⁵ Dilek Teker ve diğerleri, Reel Sektör Kur Risk Yönetiminde Forward ve Opsiyonların Performans Değerlemesi: Ampirik Bir Uygulama, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 7, Sayı 23, 2008, s. 207.

¹⁶ Fisher Black, Myron Scholes, Opsiyonların ve Şirket Borçlarının Fiyatlandırılması, Çev. Berna Kocaman, s. 375-396, Finans Teorisinin Temel Makaleleri, Ed. Cengiz Erol, SPK Yay., Ankara, 1998, s.377-378.

ğıştirmesini kapsamaktadır.¹⁷ Bu sözleşmelerde taraflar belirli bir süre içerisinde sözleşmede belirlenen miktarlarda ödeme yükümlülüklerini birbiriyle takas ederek birbirlerine belirli aralıklarda ödeme taahhüdü vermektedirler.¹⁸ Döviz kurları ile faiz oranları arasında meydana gelebilecek dalgalanmaların oluşturduğu risk durumuna karşı geliştirilen bu sözleşmeler, taraflara farklı piyasalarda daha uygun koşullardaki fonlara erişebilme, riski azaltma ve sabit faizli bir fonu değişken faizli bir fon ile değiştirme imkânı sağlayan finansal araçlardır.¹⁹ Takas sözleşmeleri, alacakların bulunduğu finansal piyasadaki konum gereği bir tarafın diğer tarafa karşı sağladığı görece üstünlüğü, arbitraj imkânıyla değiştirmektedir. Böylece, finansal piyasadaki konumu sebebiyle, görece maliyet üstünlüğüne sahip olan taraf, takas sözleşmesi sayesinde diğer tarafın da bu üstünlüğe ulaşabilmesine imkân sağlamaktadır.²⁰ Bu sözleşmeler organize piyasalarda işlem görmediğinden sözleşmelerin çok net standartları da bulunmamaktadır. Tezgahüstü piyasalarda pek çok takas sözleşmesi çeşidi bulunmaktadır. Ancak bunlar arasından en çok kullanılanları faiz takas sözleşmesi, para takas sözleşmesi ve emtia takas sözleşmesidir.

3- TÜREV FİNANSAL ARAÇLARIN DEĞERLEMESİ

En basit tanımıyla değer kavramı bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut bir ölçü veya bir şeyin kıymetidir.²¹ Yani bir varlığın değişimi veya bir borcun ifası sırasında ortaya çıkan para cinsinden tutardır. Ancak bir varlık veya borcun değeri her zaman ve herkes için aynı değere sahip olmayabilir.²² Dolayısıyla değer, koşullara göre değişen sübjektif bir kavramdır. Değerleme ise bir varlığın değerinin belirlenmesidir.²³ Muhasebe kuramı açısından değerlendirme işlemi, işletmenin elindeki iktisadi varlık ve borçlara değer biçme işlemidir. Değerlemenin en temel amacı, söz konusu varlık ve borçların bilanço günündeki değerlerini gerçeğe en yakın şekilde belirleyebilmektir.²⁴ Değerlemeye ilişkin ölçüler, işletmenin faaliyetlerinin ve finansal yapısının görünümünü etkileyen önemli bir konudur. Örneğin bir işletmenin gerek varlık ve kaynakların büyüklüğü, gerekse faydası tükenen maliyetlerinin büyüklüğü, uygulanan değerlendirme yöntemlerine göre farklılık gösterebilmektedir.²⁵ Türev araçların değerlendirilmesinde ise sözleşmenin türüyle birlikte yapılaş amacı da önem arz etmektedir. Türev araçların özellikle uluslararası faaliyetlerde bulunan işletmelerde kullanımının yaygınlaştığı düşünüldüğünde türev araçların değerlendirilmesinin gerek VUK gerekse TFRS ve BOBİ FRS açısından ele alınması gerekmektedir.

¹⁷ Frederic S. Mishkin, Stanley G. Eakins, Financial Markets & Institutions, 5.Ed., Pearson Addison Wesley, USA, 2006, s.663.

¹⁸ Lokman Gündüz, Mehmet Tural, a.g.e., s.6.

¹⁹ Savaş E. Başçı, Vadeli İşlem Piyasası Aracı Olarak Swap'ın İşleyişi Ve Finansal Piyasalardaki Kullanımları, Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 11, Sayı 12, 2003, s.18.

²⁰ Yalçın Karatepe, Türev Piyasaları: Futures – Opsiyon – Swap, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yay., Ankara, 2000, s.147.

²¹ TDK, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5b3a56b35fd493.971_91101, (Erişim Tarihi: 08 Mart 2018).

²² Hüseyin Tokay ve diğerleri, Uluslararası Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartlarına Gerçeğe Uygun Değer Yaklaşımı ve Muhasebe Uygulamalarına Etkisi, XXIV. Muhasebe Eğitimi Sempozyumu Bildiri Kitapçığı, Fethiye, 2005, s. 5.

²³ TDK, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori1=veritbn&kelimesec=86121, (Erişim Tarihi: 08 Mart 2018).

²⁴ Ata Atabey ve diğerleri, Genel Muhasebe & Dönem Sonu İşlemleri, Atlas Kitabevi, Konya, 2009, s.507.

²⁵ Nalan Akdoğan, Hamdi Aydın, Muhasebe Teorileri. Gazi Üniversitesi Yay., Yayın No: 98, Ankara, 1987, s.444.

3.1- VUK Açısından Türev Finansal Araçların Değerlemesi

VUK'un 258. maddesi değerlemeyi vergi matrahlarının hesaplanmasıyla ilgili iktisadi kıymetlerin takdir ve tespiti şeklinde tanımlamış olup, tanımda yer alan iktisadi kıymet kavramı ise yine anılan Kanunun 186. maddesinde mevcutlar, alacaklar ve borçlar olarak açıklanmaktadır. Bununla birlikte değerlemenin ne zaman yapılacağına ilişkin olarak VUK'un 259. maddesi değerlendirme gününü, iktisadi kıymetlerin vergi kanunlarında gösterilen haiz oldukları kıymetlere esas tutulan gün ve zamanlar olarak belirtmiştir.

Türev araçlar olarak tabir ettiğimiz vadeli işlem, opsiyon, takas ve alivire sözleşmeleri VUK'un değerlemeye ilişkin özel durumlarını açıklayan 289. maddesi gereği, değerlendirme ölçütü Kanununda yazılı olmayan veya yazılı olup da kendi ölçüleriyle değerlendirilmesine imkân bulunmayan iktisadi kıymetlerden olduğundan, Kanunun lafzı gereği ilgili iktisadi kıymetler varsa borsa rayici, yoksa mukayyet değerleri, o da yoksa emsal bedeliyle değerlendirilmektedir.

Yukarıda sayılan türev araçlardan vadeli işlem ve opsiyonlar gibi borsada işlem görenlerin değerlendirilmesi borsa rayici ile tespit edilmektedir. Borsa rayicinin nasıl tespit edileceği ise Kanunun 263. maddesinde hüküm altına alınmış olup; iktisadi kıymetlerin değerlemeden evvelki son muamele günündeki ortalama değeri olarak ifade edilmiştir.

Borsada işlem görmeyenler içinse sırasıyla mukayyet değer ve emsal bedel uygulanmak suretiyle değer tespiti yapılmaktadır. Mukayyet değer anılan Kanunun 265. maddesinde bir iktisadi kıymetin muhasebe kayıtlarında gösterilen hesap değeri olarak düzenlenmiştir. Emsal bedel ise yine aynı Kanunun 267. maddesinde bir malın, değerlendirme gününde satılması halinde emsaline nazaran haiz olacağı değer olarak açıklanmış ve ortalama fiyat, maliyet ve takdir esası olmak üzere üç yöntemle tayin olunacağı hüküm altına alınmıştır.

Diğer taraftan bir iktisadi kıymetin fiziki teslimini gerektiren türev araçların değerlendirilmesi ise söz konusu araçların alacak ve borç ilişkisi doğurmasından dolayı VUK'un 281 ve 285. maddelerinde yer alan alacak ve borçların değerlendirilmesine ilişkin hükümleri gereğince yapılmaktadır. Söz konusu maddelerde alacak ve borçların mukayyet değerleriyle değerlendirileceği, mevduat veya kredi sözleşmelerine müstenit alacak ve borçların değerlendirme gününe kadar hesaplanacak faizleriyle birlikte dikkate alınacağı, vadesi gelmemiş olan senede bağlı alacak ve borçların değerlendirme gününün kıymetine irca olunabileceği, bu takdirde, senette faiz nispeti açıklanmış ise bu nispet, açıklanmamışsa Cumhuriyet Merkez Bankası'nın resmi iskonto haddi uygulanacağı, alacak senetlerini değerlendirme gününün kıymetine irca eden mükelleflerin, borç senetlerini de aynı şekilde işleme tabi tutmak zorunda oldukları düzenlenmiştir.

3.2- TFRS ve BOBİ FRS Açısından Türev Finansal Araçların Değerlemesi

6102 sayılı Türk Ticaret Kanununun (TTK) 78. maddesi gereği finansal tablolarda yer alan tüm varlık ve borçların değerlendirilmesi TMS/TFRS' lerde öngörülen ilkeler dikkate alınarak yapılmalıdır. Dolayısıyla özellikle uluslararası standartlara uyum sağlamak amacıyla işletmelerin sadece VUK açısından değerlemeyi ele alması yanlış olacaktır. Bilindiği gibi standartlarda en fazla vurgulanan değerlendirme ölçüsü gerçeğe uygun değerdir. Standartlarda gerçeğe uygun değer, "piyasa katılımcıları arasında ölçüm tarihinde gerçekleşecek olağan bir işlemde bir varlığın satışında elde edilecek veya bir borcun devrinde ödenecek fiyat" olarak tanımlanmaktadır (TFRS 1, Ek A). Gerçeğe uygun değer esasen bir varlığın, normal ticari faaliyet koşullarında bilgili ve istekli bir alıcı ve satıcı arasında el değiştirmesi

sırasında ortaya çıkan değişim değeridir.²⁶ Bu değer daha çok piyasa bazlı bir ölçüm olup işletmeye özgü bir ölçüt değildir. TMS/TFRS' lerde yer alan pek çok iktisadi kıymet gibi türev araçlar da gerçeğe uygun değer üzerinden değerlendirilmektedir. TFRS 9 kapsamında nakit akış ve net yatırım riskinden korunma amaçlı edinilenler hariç türev araçlar gerçeğe uygun değer değişimi kâr veya zarara yansıtılarak ölçülen varlıklar/yükümlülükler olarak sınıflandırılmaktadır.

Gerçeğe uygun değer kavramı tam rekabet koşullarına sahip piyasalarda "piyasa fiyatı" olarak tanımlanabilmektedir. Standartlar bir bütün olarak değerlendirildiğinde gerçeğe uygun değerın tespit edilmesine yönelik olarak aşağıdaki gibi bir hiyerarşi oluşturulabilmektedir:²⁷

- Bir varlık veya yükümlülüğe ilişkin olarak aktif piyasada oluşmuş piyasa fiyatı,
- Piyasa fiyatı yoksa benzer nitelikteki varlık veya yükümlülüklerin cari piyasa fiyatlarının farklılıkları yansıtacak şekilde düzeltildiği emsal bedel,
- Emsal bedel de tespit edilemiyorsa son işlem fiyatının ekonomik değişiklikleri yansıtacak şekilde değiştirilmesi sonucu ortaya çıkan son işlem değeri,
- Son işlem değeri de yoksa, net nakit akışlarının iskonto edilmesi sonucu bulunan bugünkü değer.

Borsada işlem gören alım satım amaçlı türev araçlarda gerçeğe uygun değer olarak borsa rayıcı kullanılabilir. Borsada oluşan fiyat değişimleri de, kâr ya da zarar olarak sonuç hesaplarına yansıtılmaktadır. Borsada işlem görmeyen türev araçlar ise asıl piyasanın bulunmaması durumunda en avantajlı piyasadaki fiyatlarıyla değerlendirilmektedir. Dolayısıyla tezgahüstü piyasalarda işlem gören alım satım amaçlı türev araçların değerlemesinde piyasadaki kotasyon fiyatları esas alınmaktadır. Ancak korunma muhasebesi kapsamındaki türev araçların gerçeğe uygun değeri ölçülürken maruz kalınan risk göz önünde bulundurularak bir varlığın satışından elde edilecek veya bir borcun devrinde ödenecek fiyatın esas alınarak ölçülmesine izin verilmektedir. Dolayısıyla, gerçeğe uygun değer, piyasa katılımcılarının ölçüm tarihinde maruz kalınan net riski nasıl fiyatlandıracağıyla tutarlı bir şekilde ölçülmektedir (TFRS 13, Md.48, Md.78)

BOBİ FRS'de ise türev araçlara ilişkin düzenlemeler 9. Bölüm olan "Finansal Araçlar ve Özkaynaklar" bölümünde yer almaktadır. Bu standarda göre diğer finansal araçlar sınıfında yer alan türev araçların TFRS 9'a benzer şekilde gerçeğe uygun değer üzerinden değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu standarda göre gerçeğe uygun değerın belirlenmesinde aşağıdaki hiyerarşi kullanılmaktadır (BOBİ FRS, Böl.9.27 – 9.29):

- Özdeş veya benzer bir varlığın faal bir piyasadaki kotasyon fiyatı,
- Kotasyon fiyatının bulunmaması durumunda, karşılıklı pazarlık ortamında bilgili ve istekli taraflar arasında özdeş veya benzer bir varlık veya yükümlülük için yakın bir tarihte gerçekleşen bir işlemin fiyatı. (Ancak işlem tarihiyle ölçüm tarihi arasındaki süreçte ekonomik koşullarda önemli değişiklikler meydana gelmişse, önemli bir zaman farkı varsa veya tasfiye, haciz, birleşme vb. özellikli durumlar mevcutsa söz konusu işlem fiyatı düzeltilmelidir.)
- Varlığın faal bir piyasanın bulunmaması ve özdeş veya benzer bir varlık için gerçekleşmiş ya da yakın tarihte bir işlemin gerçeğe uygun değerin iyi bir tahmini olmaması durumunda bir değerlendirme

²⁶ Ümit Gücenme Gençoğlu, Türkiye Muhasebe Standartları ve Uygulamalar, Türkmen Kitapevi, İstanbul. 2007, s.8.

²⁷ Said A. Şenel ve diğerleri, Türkiye Muhasebe Standartlarında Yer Alan Bir Değerleme Ölçüsü: Gerçeğe Uygun Değer, e-Journal of New World Sciences Academy, Cilt 6, Sayı 1, 2011, s.63.

tekniki uygulanarak tahmin edilmelidir. Söz konusu değerlendirme tekniğinin; ilgili varlığın piyasada nasıl fiyatlandırılacağını makul ölçüde yansıtması ve teknikte kullanılan girdilerin, piyasa beklentileri ile varlığın yapısında bulunan risk – getiri faktörlerini makul ölçüde yansıtması gerekmektedir. Benzer bir varlık için yakın tarihte gerçekleştirilen bir piyasa işleminin ya da cari gerçeğe uygun değerinin tespit edilememesi durumunda değerlendirme tekniği olarak iskonto edilmiş nakit akış analizlerini ve opsiyon fiyatlama modelleri kullanılmalıdır.

Bu standarda göre varlığın gerçeğe uygun değerinin güvenilir bir biçimde ölçülemediği durumda ise en son tarihteki defter değeri, söz konusu varlığın yeni maliyetini oluşturmaktadır. İlk kayıttan sonraki tarihlerde ise varlığın işlem fiyatı maliyeti olarak kabul edilmektedir. Varlık, gerçeğe uygun değeri güvenilir bir biçimde ölçülene kadar da maliyet bedelinden değer düşüklüğü düşülerek ölçüm yapılmaktadır. Kotasyon fiyatı bulunmayan bir varlığın gerçeğe uygun değerinin güvenilir bir şekilde ölçülebilmesi içinse varlığın gerçeğe uygun değerine ilişkin makul tahminleri kapsayan değer aralığındaki değişkenliğin önemli derecede olmaması ya da farklı tahminlerin gerçekleşme olasılıklarının, makul bir biçimde belirlenebilmesi ve gerçeğe uygun değer tahmininde kullanılabilmesi gerekmektedir (BOBİ FRS, Böl.9.30 – 9.31):

4- TÜREV FİNANSAL ARAÇLARIN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

TFRS 9'a göre finansal varlıklar; işletmelerin finansal varlıklarına ilişkin olarak belirledikleri yönetim modeli ve finansal varlıkların sözleşmeye dayalı nakit akışlarının özelliklerine göre itfa edilmiş maliyet, gerçeğe uygun değer değişimi kar/zarara yansıtılan ve gerçeğe uygun değer değişimi diğer kapsamlı gelire yansıtılan finansal varlıklar olarak ölçülmektedir (TFRS 9, Böl.4.1). Nakit akış ve yurtdışı işletmede bulunan net yatırım riskinden korunma kapsamı dışında kalan tüm türev araçlar da gerçeğe uygun değer değişimi kâr/zarara yansıtılan varlıklar sınıfına girmektedirler. Benzer şekilde finansal borç niteliğindeki türev araçların da gerçeğe uygun değer değişimi kâr veya zarara yansıtılmaktadır. Dolayısıyla spekülasyon amaçlı türev araçların bu kapsama dahil edildiği söylenebilir. Ancak uygulamada ise riskten korunma muhasebesi pek çok dokümantasyon işlemi ve farklı koşullar gerektirdiğinden türev araçların pek çoğunun alım satım amaçlı türev araç sınıfında muhasebeleştirildiği görülmektedir.²⁸ Riskten korunma muhasebesi, türev araç sözleşmeleriyle korunmak istenen kalem ile söz konusu kalemin değerlemesi sırasında oluşabilecek farkın finansal tablolara düzeltme kalemi olarak yansıtılmasıdır. Böylece finansal tablolarda oluşabilecek dalgalanmalar önlenilecek ve kur veya faiz riskinden kaynaklanan zararların önüne geçilebilecektir. Riskten korunma muhasebesinin amacı türev aracın, korunan kalemin gerçeğe uygun değerindeki değişikliklerin net kâr veya zarara olan etkisini simetrik olarak dengelemesini sağlamaktır.²⁹ Korunma muhasebesi, koruma aracı ile korunan kalemdeki kazanç veya kaybın, aynı anda kâr veya zararda muhasebeleştirilmesine izin vermektedir.

BOBİ FRS' ye göre ise türev finansal araçlara ilişkin gerçeğe uygun değerlerinde ortaya çıkan farklar "Finansal Yatırımlar Değer Artış Kazançları" veya "Finansal Yatırımlar Değer Azalış Zararları"

²⁸ Volkan Demir, TFRS' de ve BOBİ FRS' de Finansal Yatırımlar – Finansal Araçlar – İştirakler ve Konsolidasyon, V. Muhasebe ve Denetim Standartları Çalıştayı, 20-23 Haziran, Çanakkale, 2018.

²⁹ A. İhsan Kayaalp, İlker Kıymetli Şen, Etkinlik Testlerinden Dollar Offset Yönteminin Uygulanması, Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi, Cilt 10, Sayı 3, 2017, s.317-318.

kalemlerinde kâr veya zarara yansıtılmalıdır. İlk kayda alınma sırasında ortaya çıkan işlem maliyetleri de doğrudan kâr veya zarara yansıtılarak giderleştirilmelidir (BOBİ FRS, Böl.9.26). Eğer türev finansal araçların değerinde bir düşüş söz konusu ise değer düşüklüğü zararı “Finansal Yatırımlar Değer Azalış Zararları” kalemine yansıtılmalıdır. İlerleyen dönemler bu zarar azalırsa, “Finansal Yatırımlar Değer Artış Kazançları” hesabına yansıtılarak iptal edilmelidir (BOBİ FRS, Böl.9.33). Ayrıca BOBİ FRS’ye göre de gerekli koşullar sağlandığında korunma muhasebesi uygulanabilmektedir. Bu standarda göre itfa edilmiş bedeli üzerinden ölçülen bir borçlanma aracına ilişkin faiz oranı riski, gerçekleşme ihtimali yüksek veya kesin taahhüt edilen bir işleme ilişkin kur riski veya faiz oranı riski, gerçekleşme olasılığı yüksek veya kesin taahhüt edilen bir emtia alım/satımına ilişkin fiyat riski ve yurtdışındaki net yatırıma ilişkin kur riski, riskten korunma muhasebesi kapsamındadır (BOBİ FRS, Böl.9.47). Standartta göre itfa edilmiş bedeli üzerinden ölçülen bir borçlanma aracının sabit faiz oranı riskinden veya bir emtianın fiyat riskinden korunma söz konusu olduğunda işletme, korunma aracını, varlık veya yükümlülük olarak kaydederken korunma aracının gerçeğe uygun değerindeki değişimi kâr veya zarara yansıtılmaktadır. Korunan kalemin gerçeğe uygun değerinde meydana gelen değişimin de korunulan riskle ilişkili olan kısmı, kâr veya zarara yansıtılarak, korunan kalemin defter değeri düzeltilmektedir. Burada söz konusu koruma aracı bir takas sözleşmesiye dönemsel net nakit ödemeleri tahakkuk ettikleri dönemde kâr veya zarara yansıtılmaktadır. Finansal araca ilişkin değişken faiz oranı riskine, bir kesin taahhüde veya gerçekleşme ihtimali yüksek tahmini bir işleme ilişkin kur riskine, emtia fiyatı riskine veya yurtdışındaki net yatırıma ilişkin kur riskinden kaynaklanan gerçeğe uygun değer değişimleri ise özkaynaklarda “Korunma Yedeği” kaleminde muhasebeleştirilmektedir (BOBİ FRS, Böl.9.47-9.53). Bu açıdan BOBİ FRS ve TFRS 9’un birbirine paralellik gösterdiği söylenebilmektedir.

Türev finansal araçların TMS/TRFS çerçevesinde muhasebeleştirilmesine olanak veren hesaplar, Tekdüzen Hesap Planı’nda yer almamaktadır. Bu nedenle türev finansal araçların muhasebeleştirilebilmesi için Tekdüzen Hesap Planı’na bazı hesapların açılması gerekmektedir. 2011 yılı itibarıyla yetkileri KGK’ya devredilen TMSK tarafından türev araçların muhasebeleştirilmesini kapsayacak şekilde hazırlanan ve taslak olarak sunulan Hesap Planı Uygulama Genel Tebliği’nde konuya ilişkin belirli düzenlemeler öngörülmüş ancak kurumun yetkilerinin KGK’ya devredilmesi itibarıyla anılan tebliğ yayınlanmamış olup yerine herhangi bir düzenleme de yapılmamıştır. Söz konusu taslakta yer alan düzenlemeler, türev finansal araçların muhasebeleştirilmesine ilişkin olarak muhasebe standartları, Tekdüzen Hesap Planı ve VUK açısından herhangi bir ciddi bir aykırılık göstermediğinden taslak tebliğde yer alan hesapların genel olarak uygulanması yerinde görülmüştür.

Türev araçların en temel özelliği sözleşmenin yapıldığı anda herhangi bir varlık ve kaynak değişimine neden olmamalarıdır. Dolayısıyla türev sözleşme yapıldığında başlangıç maliyeti sıfırsa herhangi bir varlık veya kaynak hesaplarına kayıt yapılmaz. Yapılan sözleşme sona erene kadar türev araçlar nazım hesaplarda izlenmektedir.³⁰

Türev araçlar, finansal riskten korunmak veya alım satım amacıyla kısa veya uzun vadeli olarak taraflara hak ve yükümlükler vermektedirler. Dolayısıyla sözleşme ile hak elde edecek taraf açısından kısa vadeli olarak edinilen türev araçlar, “116 Türev Finansal Varlıklar” hesabı adı altında finansal varlıklar hesap grubu içerisinde izlenebilmektedir. Uzun vadeli amaçlarla edinilen türev araçlar ise

³⁰ Erhan Birgili ve diğerleri, Futures Sözleşmeler ve Muhasebeleştirilmesi, Muhasebe ve Finans Dergisi, Sayı 26, 2005, s.113.

finansal yatırımlar hesap grubunda yer alan “227 Türev Finansal Varlıklar” hesabında izlenebilmektedir. Sözleşme ile birlikte yükümlü olan taraf ise kısa vadeli yükümlülüklerini finansal borçlar hesap grubunda açılacak olan “307 Türev Finansal Borçlar” hesabında, uzun vadeli yükümlülüklerini ise “407 Türev Finansal Borçlar” izleyebilmektedir.^{31,32}

Ayrıca türev araçların değerlemesi sonucu gerçeğe uygun değer farkı oluşabilmektedir. TFRS 9’da türev araçlar, gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılan finansal varlık ve yükümlülükler arasında yer almaktadır. Ancak riskten korunma amacıyla edinilen türev araçlara ilişkin söz konusu fark, riskten korunma muhasebesine uygun olarak sözleşmenin vade sonuna kadar bir özkaynak hesabında bekletilerek “562 Türev Finansal Araçlar Gerçeğe Uygun Değer Farkları” hesabında izlenebilmektedir. Alım satım amaçlı elde edilen türev araçların gerçeğe uygun değer farkı ise kâr veya zarara eklenmektedir. Bu doğrultuda oluşan kar “648 Türev Finansal Araç Kârları”, zarar ise “658 Türev Finansal Araç Zararları” hesabında izlenebilmektedir. Türev araçlara ilişkin işlem maliyetleri ise doğrudan gider olarak muhasebeleştirilmektedir.^{33,34} Ancak TMSK’nın taslak tebliğinde önerilen ve gelir/gider hesaplarını kapsayan Türev Araç Sözleşme Kârları/Zararları hesapları, ilgili taslak tebliğin yürürlüğe girmemesi ve önerilen hesapların Tekdüzen Hesap Planında dolu gözükmesi nedeniyle mevcut gelir/gider hesaplarına alt hesaplar açılmak ve önerilen hesap isimleri kullanılmak suretiyle muhasebeleştirilmesi uygun görülmüştür. Aşağıda türev araçların muhasebeleştirilmesi konusu örnekler yardımıyla uygulayıcılar açısından daha anlaşılabilir hale getirilmeye çalışılmıştır.

4.1- Vadeli İşlem Sözleşmelerinin (Futures) Muhasebeleştirilmesi

ÖRNEK 1: Aras Bilişim Ltd.Şti 01.02.2018 tarihinde yurt dışından 30.04.2018’de teslim edilmek üzere 5.000 \$’lık bilgisayar satın almıştır. Ödeme malın teslim tarihinde peşin olarak yapılacaktır. Ancak döviz kurunun artacağı beklentisiyle riskten korunmak amacıyla 01.02.2018 de sözleşme kuru 1\$=3,8 TL’den 5 adet döviz vadeli işlem sözleşmesi satın almıştır. Sözleşmenin vade tarihi 30.03.2018’dir. Başlangıç teminatı olarak da sözleşme başına 190 TL ödenmiştir. Sürdürme teminatı ise %75 olarak belirlenmiştir. Ayrıca aracı kuruma 250 TL komisyon bedeli ödenmiştir. Değerleme yapılan 28.02.2018 tarihinde kur 1\$=3,79 TL iken vade sonunda gerçekleşen kur 1\$=3,95 TL’dir. Buna göre ilk olarak 01.02.2018 tarihinde sözleşme, koşulları vade sonunda gerçekleşeceğinden, nazım hesaplarda izlenmeye başlanmaktadır. Aynı tarihte ödenen komisyon “653 Komisyon Giderleri” hesabı, ödenen teminat ise “126 Verilen Depozito ve Teminatlar” hesabı borçlandırılarak muhasebeleştirilmektedir.

³¹ Şakir Dizman, Türev Finansal Ürünlerin; Türkiye Muhasebe Standartları (TMS), Türkiye Finansal Raporlama Standartları (TFRS) ve Yeni Hesap Planı Taslağı Kapsamında Muhasebeleştirilmesi, Erzurum Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 7, Sayı 1, 2014, s.22-23.

³² Fatih Aygün, Finansal Araç Olarak Türev Ürünlerin Türkiye Muhasebe Standartları Çerçevesinde Muhasebeleştirilmesi, The Journal of Academic Social Science, Cilt 5, Sayı 55, 2017, s. 352.

³³ Nevran Karaca ve diğerleri, TMS 39 ve TFRS 9 Standartları Kapsamında Endeks Opsiyon Sözleşmelerinin Muhasebeleştirilmesi - BİST 30 Endeks Opsiyon Sözleşmeleri Örneği, İşletme Araştırmaları Dergisi, Cilt 6, Sayı 3, 2014, s.254.

³⁴ Mustafa Kılı, Samet Evcı, Altın Vadeli İşlem Sözleşmelerinin Muhasebeleştirilmesi, Muhasebe ve Finansman Dergisi, Sayı 76, 2017, s.130.

01.02.2018		
940 Vadeli İşlem Sözleşmesinden Alacaklar	19.000	
941 Vadeli İşlem Sözleşmesinden Borçlar		19.000
/		
126 Verilen Depozito ve Teminatlar	950	
126.01 Türev Finansal Varlıklar		
102 Bankalar Hsb.		950
/		
653 Komisyon Giderleri	250	
102 Bankalar Hsb.		450
/		

Değerleme gününde kur sözleşmede belirtilen kurdan düşük olduğu için işletmenin $5.000 \times (3,79 - 3,8) = 50$ TL'lik bir kaybı söz konusu olup türev aracın gerçeğe uygun değerinde meydana gelen azalış teminat hesabından düşülecektir. Bu kayıp ayrıca korunma muhasebesi gereği diğer kapsamlı gelirden gösterilmesi gerektiğinden aşağıdaki gibi muhasebeleştirilmektedir.

28.02.2018		
126 Verilen Depozito ve Teminatlar	50	
126.01 Türev Finansal Varlıklar		
562 Türev Finansal Araçlar Gerçeğe Uygun Değer Farkları		50
/		

Vade sonunda ise kurdaki artışın sözleşmede belirlenen kurdan daha yüksek olması sebebiyle vade işlemlerinin gerçeğe uygun değeri de artmıştır. Bu artış ile birlikte işletme $5.000 \times (3,95 - 3,79) = 800$ TL'lik bir kazanç elde etmiştir. Bu kazanç tutarı da yine işletmenin teminat hesabına eklenecektir. Vade sonunda ayrıca ticari mal vade tarihindeki kur üzerinden teslim alınmıştır. Sözleşmesinden elde edilen ve diğer kapsamlı gelirden bekletilen kazanç ise cari döneme etki ettiğinden gelir olarak kaydedilecektir.

31.05.2018		
126 Verilen Depozito ve Teminatlar	800	
126.01 Türev Finansal Varlıklar		
562 Türev Finansal Araçlar Gerçeğe Uygun Değer Farkları		800
/		
253 Tesis Mak.ve Cihazlar	19.750	
102 Bankalar Hsb.		19.750
/		
562 Türev Finansal Araçlar Gerçeğe Uygun Değer Farkları	750	
649 Diğer Olağan Gelir ve Kârlar		750
649.01 Türev Finansal Araç Kârları		
/		

Sözleşmenin son bulmasıyla birlikte nazım hesaplar da vade sonunda kapatılmaktadır. Ayrıca Takasbank nezdinde bekletilen teminat işletmenin banka hesabına aktarılacaktır.

31.05.2018		
941 Vadeli İşlem Söz. Borçlar	19.000	
940 Vadeli İşlem Söz. Alacaklar		19.000
/		
102 Bankalar Hsb.	1.700	
126 Verilen Depozito ve Teminatlar		1.700
126.01 Türev Finansal Varlıklar		
/		

4.2- Alivre Sözleşmelerinin (Forward) Muhasebeleştirilmesi

30.03.2018'de Deniz Hazır Giyim İşletmesi 31.05.2018'de teslim almak ve aynı tarihte ödemek suretiyle 60.000 \$ tutarında demirbaş satın almak üzere anlaşma yapmıştır. Ancak vade tarihine kadar meydana gelebilecek kur riskine karşı korunmak amacıyla aynı tarihte sözleşme kuru 1\$ = 3,9 TL'den 60.000 \$ alımı için 2 ay vadeli döviz alivre sözleşmesi satın almıştır. Değerleme yapılan 30.04.2018 tarihinde kur 1\$=4 TL iken vade sonunda kur 1\$ = 4,5 TL olarak gerçekleşmiştir. Sözleşmenin yapıldığı tarihte ayrıca aracı kuruma 300 TL komisyon ödenmiştir.

Alivre sözleşmeleri de diğer türev araçlara benzer şekilde sözleşmenin yapıldığı tarihte kesinleşen herhangi bir varlık veya kaynak değişimi gerektirmediğinden sözleşmede belirlenen kur üzerinden nazım hesaplarda izlenmektedir. Ayrıca aracı kuruluşa ödenen komisyon da sözleşmenin yapıldığı tarihte aşağıdaki gibi muhasebeleştirilmektedir.

30.03.2018		
970 Alivre Sözleşmesinden Alacaklar	234.000	
971 Alivre Sözleşmesinden Borçlar		234.000
/		
653 Komisyon Giderleri	300	
102 Bankalar Hsb.		300
/		

Vade süresince riskten korunma amaçlı yapılmış olan alivre sözleşmenin gereceğe uygun değerinde meydana gelen değişiklikler aşağıdaki gibi muhasebeleştirilmektedir.

28.02.2018		
116 Türev Finansal Varlıklar	6.000	
562 Türev Finansal Araçlar Gerçeğe Uygun Değer Farkları		6.000
((4- 3,9) * 60.000		
30.03.2018		
116 Türev Finansal Varlıklar	30.000	
562 Türev Finansal Araçlar Gerçeğe Uygun Değer Farkları		30.000
((4,5 -4) * 60.000		
/		

Vade sonunda ise işletme demirbaşları teslim almış ve ödemeyi aynı gün gerçekleştirmiştir. Burada elde edilen demirbaşın gerçeğe uygun değeri kur farkı nedeniyle işletmenin ödediği tutardan çok daha yüksektir. Dolayısıyla söz konusu fark işletmenin kazancı olarak bir kâr hesabına aktarılmaktadır. Ayrıca sözleşme kapandığı için nazım hesaplar da kapatılmalıdır.

31.05.2018		
255 Demirbaşlar	270.000	
102 Bankalar Hsb.		234.000
116 Türev Finansal Varlıklar		36.000
/		
562 Türev Finansal Araçlar Gerçeğe Uygun Değer Farkları	36.000	
649 Diğer Olağan Gelir ve Kârlar		36.000
649.01 Türev Fin. Araç Kârları		
/		
971 Alivre Sözleşmesinden Borçlar	234.000	
970 Alivre Sözleşmesinden Alacaklar		234.000
/		

4.3- Opsiyon Sözleşmelerinin Muhasebeleştirilmesi

Uras Tekstil Ltd. Şti. 31.05.2018 tarihinde 31.07.2018 tarihinde ödenmek ve teslim alınmak suretiyle 50.000 \$ tutarında bilgisayar almıştır. Bununla birlikte kur değişiminin neden olacağı riskten korunmak amacıyla aynı tarihte Y Bankası aracılığı ile 1 \$=4,45 TL üzerinden vadesi 31.07.2018 olan bir Döviz Alım Opsiyon Sözleşmesi satın almıştır. Opsiyon primi her 1 \$ için 0,05 TL olarak belirlenmiştir. Aracı kuruma ise 400 TL komisyon ödenmiştir. Vade sonunda kur 1 \$=4,85 TL olarak gerçekleşmiştir. İşletme korunma muhasebesi için gerekli prosedürleri gerçekleştirememektedir. Ayrıca vade sonunda kur beklenti doğrultusunda artış gösterdiğinden işletme opsiyon sözleşmesinden sağladığı hakkı kullanacaktır.

Buna göre ilk olarak sözleşme nazım hesaplarda izlenmeye başlanmakta ve sözleşmenin yapıldığı tarihte ödenen prim ve komisyon tutarları muhasebeleştirilmektedir.

31.05.2018		
950 Opsiyon Sözleşme. Alacaklar	222.500	
951 Opsiyon Sözleşme. Borçlar		222.500
/		
116 Türev Finansal Varlıklar	2.500	
102 Bankalar Hsb.		2.500
/		
653 Komisyon Giderleri	400	
102 Bankalar Hsb.		400
/		

İşletmede korunma muhasebesi uygulamadığından söz konusu opsiyon alım – satım amaçlı gibi muhasebeleştirilmektedir. Bununla birlikte ülkemizde sadece Avrupa tipi opsiyonların bulunması sebebiyle sadece vade sonunda alıcı opsiyon hakkını kullanabilmektedir. Dolayısıyla vade sonunda öncelikle ödenen prim sözleşmenin kaybı sayıldığından giderleştirilmektedir. Sonrasında kur farkından elde edilen kazanç da gelir olarak muhasebeleştirilmektedir. Ayrıca demirbaşın teslimi gerçekleştiğinden ve opsiyon sözleşmesi sona erdiğinden yapılması gereken kayıtlar aşağıdaki gibidir.

30.06.2018		
659 Diğer Olağan Gider ve Zararları	2.500	
659.01 Türev Finansal Araç Zararları		
116 Türev Finansal Varlıklar		2.500
/		
116 Türev Finansal Varlıklar	20.000	
649 Diğ.Ol.Gel. ve Kârlar		20.000
649.01 Türev Fin. Araç Kârları		
((4,85 –4,45) * 50.000)		
/		
150 İlk Madde ve Malzeme	242.500	
102 Bankalar Hsb.		222.500
116 Türev Finansal Varlıklar		20.000
/		
951 Opsiyon Sözleşmesinden Borçlar	222.500	
950 Opsiyon Sözleşme. Alacaklar		222.500
/		

4.4 – Takas Sözleşmelerinin (Swap) Muhasebeleştirilmesi

Yener Kimya A.Ş. yurtdışındaki iş anlaşmaları için ABD Dolarına ihtiyaç duymaktadır. Bu sebeple elindeki 100.000 €'yu takas etmek ve spekülatif amaçlı kazanç sağlamak amacıyla M Bankasına başvurmuştur. Başvuru sonucunda Euro ihtiyacı bulunan başka bir işletmeden karşılığında 120.000 \$ alınarak takas sözleşmesi yapılmıştır. 01.01.2018 tarihinde yapılan değişim sırasında € için yıllık %7, \$ için ise yıllık %8 faiz oranı belirlenmiş ve aynı tarihte takas işlemi gerçekleştirilmiştir. Sözleşmeye göre anaparaların geri takası 31.12.2018'de yapılacaktır. Vade başında kurlar 1 €=4,5 TL ve 1 \$= 3,75 TL iken vade sonunda kurlar 1 €=5,7 TL vr 1 \$= 4,75 TL olarak gerçekleşmiştir.

Diğer tüm türev araçlarda olduğu gibi sözleşme yapıldığı anda nazım hesaplarda izlemeye başlanmaktadır. Bununla birlikte sözleşmenin yapıldığı tarihte anaparaların da değişimi söz konusu olduğundan 102 Bankalar Hesabı'na gelen Dolar takas işleminden kaynaklanan borcumuzken, 102 Bankalar Hesabı'ndan çıkan Euro ise takas işlemi ile meydana gelen alacağımızdır. Dolayısıyla sözleşme tarihinde yapılacak muhasebe kayıtları aşağıdaki gibidir:

01.01.2018		
960 Takas Sözleşmesinden Alacaklar	450.000	
961 Takas Sözleşmesinden Borçlar		450.000
/		
102 Bankalar Hsb.	450.000	
102.02 Döviz Tev. – Dolar		
307 Türev Finansal Borçlar		450.000
/		
116 Türev Finansal Varlıklar	450.000	
102 Bankalar Hsb.		450.000
102.02 Döviz Tev.- Euro		
/		

2018 yılı dönem sonu itibarıyla takas edilen dövizlere ilişkin olarak faiz ödemeleri ve tahsilatları tahakkuk ettirilmektedir. Ayrıca kur farkları nedeniyle takas sözleşmesinin gerçeğe uygun değerinde meydana gelen değişim aşağıdaki gibi muhasebeleştirilmektedir.

31.12.2018		
780 Finansman Giderleri	40.600	
780.01 Türev Finansal Araç Zararları		
102 Bankalar Hsb.		40.600
(100.000 x 0,07 x 5,8 = 40.600)		
/		
102 Bankalar Hsb.	45.600	
642 Faiz Gelirleri		45.600
642.01 Türev Fin. Araç Kârları		
(120.000 x 0,08 x 4,66 = 45.600)		
/		
656 Kambiyo Zararları	120.000	
656.01 Türev Fin. Araç Zararları		
307 Türev Finansal Borçlar		120.000
((4,75 – 3,75) x 120.000 = 120.000)		
/		
116 Türev Finansal Varlıklar	130.000	
646 Kambiyo Kârlar		130.000
646.01 Türev Fin. Araç Kârları		
((5,8 – 4,5) x 100.000 = 130.000)		
/		

Yukarıdaki kayıtlardan görüleceği üzere Euro'daki artış Dolar'daki artışa oranla daha yüksek olduğundan işletme dönem sonunda takas işlemi ile kazanç sağlamıştır. Ayrıca aldığı faiz ödediği faizden yüksektir. Sözleşme gereği vade sonunda sözleşmeye konu olan paraların geri takası yapılmaktadır. Böylece 31.12.2018 tarihinde gerçekleşen kur üzerinden Euro kasası artarken ve Dolar kasası azalmaktadır. Vade sonunda nazım hesaplar da kapatılmaktadır.

31.12.2018	
102 Bankalar Hsb.	580.000
102.02 Döviz Tev. - Euro	
116 Türev Finansal Varlıklar	580.000
(100.000 x 5,8 = 580.000)	
/	
307 Türev Finansal Borçlar	570.000
102 Bankalar Hsb.	570.000
102.02 Döviz Tev.- Dolar	
(120.000 x 4,75 = 570.000)	
/	
961 Takas Söz. Borçlar	450.000
960 Takas Söz. Alacaklar	450.000
/	

5- SONUÇ

Günümüzde özellikle uluslararası faaliyetlerde bulunan işletmelerde kullanımlarının giderek yaygınlaşması sebebiyle türev araçların değerlemesinin, gerek VUK gerekse söz konusu işletmelerin uluslararası standartlara uyum gösterme zorunluluğu sebebiyle TFRS ve BOBİ FRS açısından ele alınması büyük bir öneme sahiptir. Öncelikle VUK md. 289'a göre türev araçlar olarak tabir edilen vadeli işlem, opsiyon, takas ve alivire sözleşmeleri değerlendirme ölçütü Kanununda yazılı olmayan veya yazılı olup da kendi ölçülerıyla değerlendirilmesine imkân bulunmayan iktisadi kıymetlerden olduğundan, Kanunun lafzı gereği ilgili iktisadi kıymetler varsa borsa rayici, yoksa mukayyet değerleri, o da yoksa emsal bedeliyle değerlendirilmektedir. Bununla birlikte 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununun (TTK) 78. maddesi gereği finansal tablolarda yer alan tüm varlık ve borçların değerlemesi TMS/TFRS' lerde öngörülen ilkeler dikkate alınarak yapılmalıdır. Dolayısıyla özellikle uluslararası standartlara uyum sağlamak amacıyla işletmelerin sadece VUK açısından değerlemeyi ele alması yanlış olacaktır. Bilindiği gibi standartlarda en fazla vurgulanan değerlendirme ölçüsü gerçeğe uygun değerdir. Gerçeğe uygun değer, tam rekabet koşullarına sahip piyasalarda piyasa fiyatıdır. Dolayısıyla alım satım amaçlı türev ürünlerin gerçeğe uygun değeri olarak da borsa rayici kullanılmaktadır. Borsada işlem görmeyen türev araçlar ise asıl piyasanın bulunmaması durumunda en avantajlı piyasadaki fiyatlarıyla değerlendirilmektedir. Dolayısıyla tezgahüstü piyasalarda işlem gören alım satım amaçlı türev araçların değerlemesinde piyasadaki kotasyon fiyatları esas alınmaktadır. Ancak korunma muhasebesi kapsamındaki türev araçların gerçeğe uygun değeri ölçülürken maruz kalınan risk göz önünde bulundurularak bir varlığın satışından elde edilecek veya bir borcun devrinde ödenecek fiyatın esas alınarak ölçülmesine izin verilmektedir. Dolayısıyla, gerçeğe uygun değer, piyasa katılımcılarının ölçüm tarihinde maruz

kalınan net riski nasıl fiyatlandıracağıyla tutarlı bir şekilde ölçülmektedir. BOBİ FRS'de ise TFRS 9'a paralel şekilde türev araçların gerçeğe uygun değer üzerinden değerlendirilmesi vurgulanmıştır. Gerçeğe uygun değer belirlenmesinde kullanılan hiyerarşi açısından da BOBİ FRS TFRS'lerle uyumlu olup bazı ifade farklılıkları bulunmaktadır.

Türev araçların muhasebeleştirilmesi açısından ise yine BOBİ FRS ve TFRS 9'un birbirine paralellik gösterdiği söylenebilmektedir. Bu çalışmada ayrıca söz konusu standartlar kapsamında türev finansal araçların ülkemizdeki mevcut Tekdüzen Hesap Planına ve VUK' a da uygun olacak şekilde nasıl muhasebeleştirilebileceği örnekler yardımıyla açıklanmaya çalışılmıştır. Ancak türev finansal araçların TMS/TRFS çerçevesinde muhasebeleştirilmesine olanak veren hesapların, Tekdüzen Hesap Planı'nda yer almaması nedeniyle türev finansal araçların muhasebeleştirilebilmesi için Tekdüzen Hesap Planı'na bazı hesapların açılması gerekmiştir. Bunun mümkün olmadığı durumlarda alt hesaplardan yararlanılmıştır. Bu amaçla da TMSK tarafından türev araçların muhasebeleştirilmesini kapsayacak şekilde hazırlanarak taslak olarak sunulan ancak kurumun yetkilerinin KGK'ya devredilmesi itibarıyla yayınlanmamış olan Hesap Planı Uygulama Genel Tebliği'nden, Tekdüzen Hesap Planı ve VUK açısından herhangi bir ciddi bir aykırılık göstermemesi sebebiyle yararlanılması yerinde görülmüştür.

KAYNAKÇA

- AKDOĞAN, N., AYDIN, H. (1987). Muhasebe Teorileri. Gazi Üniversitesi Yay., Yayın No: 98, Ankara.
- ATABEY, A., PARLAKKAYA, R., ALAGÖZ, A. (2009). Genel Muhasebe & Dönem Sonu İşlemleri, Atlas Kitabevi, Konya.
- AYGÜN, F. (2017). Finansal Araç Olarak Türev Ürünlerin Türkiye Muhasebe Standartları Çerçevesinde Muhasebeleştirilmesi, The Journal of Academic Social Science, 5 (55), s. 346-363.
- BAŞÇI, E. S. (2003). Vadeli İşlem Piyasası Aracı Olarak Swap'ın İşleyişi Ve Finansal Piyasalardaki Kullanımları, Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi, 11 (12), s.18-33.
- BİRGİLİ, E., AKYEL, N., KARACA, N. (2005), Futures Sözleşmeler ve Muhasebeleştirilmesi, Muhasebe ve Finans Dergisi, (26), s.109-119.
- BİST (2017), Sorularla Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasası, www.borsaistanbul.com/data/kilavuzlar/VIOP-Hakkinda-SSS.pdf, Erişim Tarihi: 10.02.2018
- BLACK, F., SCHOLES, M. (1998). Opsiyonların ve Şirket Borçlarının Fiyatlandırılması, Çev. Berna Kocaman, s. 375-396, Finans Teorisinin Temel Makaleleri, Ed. Cengiz Erol, SPK Yay., Ankara.
- BUYRUK, Ö. (2015). Menkul Kıymetlerin Vergi Kanunlarına Göre Değerleme Esasları, Vergi Dünyası, 35 (442), s.75-86.
- BÜYÜKBALKAN, U. (2001), Türev Ürünleri Nedir, Hürses Gazetesi, 15 Mart.
- CEYLAN, A. (1998). Finansal Teknikler, Üçüncü Baskı, Ekin Yayınları, Bursa.
- CHANCE, D. M. (2003). Analysis of Derivatives for the CFA Program, Association for Investment Management and Research, Virginia.
- ÇAKIR, H. M., SABUNCU B. (2016). Riskten Korunma Amaçlı Türev Araçların Türkiye Muhasebe Standartları Kapsamında Muhasebeleştirilmesi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (25), s.121-137.
- ÇELİK, V. (2015). Menkul Kıymetlerin Değerlenmesi ve Türev Ürünlerin Özel Durumu, Vergi So-

- runlar, (319), s.146-153.
- ÇETİN, T. (1999). Vadeli (Future) İşlemler İşleyişi ve Vergisel Boyutu, TÜRMOB Yayınları 98, Sirküler Rapor Serisi, Ankara.
  - DEMİR, V. (2018). TFRS' de ve BOBİ FRS' de Finansal Yatırımlar – Finansal Araçlar – İştirakler ve Konsolidasyon, V. Muhasebe ve Denetim Standartları Çalıştayı, 20-23 Haziran, Çanakkale.
  - DİZMAN, Ş. (2014). Türev Finansal Ürünlerin; Türkiye Muhasebe Standartları (TMS), Türkiye Finansal Raporlama Standartları (TFRS) Ve Yeni Hesap Planı Taslağı Kapsamında Muhasebeleştirilmesi, Erzurum Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7(1), s.17-30.
  - ERSOY, E. (2011). Türkiye'de ve Dünyada Organize Türev Piyasaların Gelişimi, Muhasebe ve Finansman Dergisi, (51), s.63-80.
  - FINDIK, H. (2016). Elektrik Vadeli İşlem Sözleşmeleri ve Muhasebeleştirilmesi, Çankırı Karatekin Üniversitesi İİBF Dergisi, 6 (1), s.335-357.
  - GÜCENME GENÇOĞLU, Ü. (2007). Türkiye Muhasebe Standartları ve Uygulamalar, Türkmen Kitapevi, İstanbul.
  - GÜNDÜZ, L., TUTAL, M. (1995). Türev Ürünlerin Muhasebeleştirilmesi: Türkiye Uygulaması Üzerine Bir Öneri, Türkiye Bankalar Birliği Yay., İstanbul.
  - HULL, J. C. (2008). Options, Futures, and Other Derivatives, 7th, Edition, Pearson Education International, Prentice Hall, New Jersey, USA.
  - KANDEMİR, E., BAKAR, M. (2016). Türev Ürünlerin Değerlemesi, Vergi Raporu, (207), s.9-21.
  - KARACA, N., HACIHASANOĞLU, T., DEMİRCİ, Ş. D. (2014), TMS 39 ve TFRS 9 Standartları Kapsamında Endeks Opsiyon Sözleşmelerinin Muhasebeleştirilmesi - BİST 30 Endeks Opsiyon Sözleşmeleri Örneği, İşletme Araştırmaları Dergisi, 6 (3), s.247-272.
  - KARATEPE, Y. (2000). Türev Piyasaları: Futures - Opsiyon – Swap, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yay., Ankara.
  - KAYAALP, A. İ., ŞEN KIYMETLİ, İ. (2017). Etkinlik Testlerinden Dollar Offset Yönteminin Uygulanması, Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi, 10 (3), s.315-330.
  - KAYGUSUZUĞLU, M. (2011). Finansal Türev Ürünlerden Forward Sözleşmeleri ve Muhasebe İşlemleri. Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 25 (2), s.137-138.
  - KESTELLİ, İ. (2010). Türkiye'nin İlk Özel Borsası: VOB, Moment-Expo Dergisi, (26), s.27-28
  - KGK (2017), TFRS 1 Türkiye Finansal Raporlama Standartlarının İlk Uygulaması Standardı, 31/03/2006 tarih ve 26125 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmış ve son güncelleme 29/07/2015 tarih ve 29429 sayılı Resmi Gazete' de yapılmıştır.
  - KGK (2017). TFRS 9 Finansal Araçlar Standardı, 19/01/2017 Tarihli ve 29953 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.
  - KGK (2017). TFRS 13 Gerçeğe Uygun Değer Ölçümü Standardı, 30/12/2012 tarih ve 28513sayılı Resmi Gazetede yayımlanmış ve son güncelleme 19/12/2017 tarih ve 30275 sayılı Resmi Gazete' de yapılmıştır.
  - KGK (2017). Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı (BOBİ FRS), 29/07/2017 Tarihli ve 30138 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.
  - KILLI, M., Evci, S. (2017), Altın Vadeli İşlem Sözleşmelerinin Muhasebeleştirilmesi, Muhasebe ve Finansman Dergisi, (76), s.127-137
  - KIRLIOĞLU, H., ALTINKAYNAK, F. (2016). Forward Sözleşmelerin Günümüz Piyasalarında Yeri

- ve Muhasebeleştirilmesi, Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, ICAFR 16 Özel Sayısı, s.604-614.
- KOÇ, M., DEVECİ, O. (2015). Türev Ürünlerinin Vergilendirilmesi ve Dönemsonu Değerlemesi, Vergi Raporu, (195), s.77-87.
  - MİSHKİN, F. S., EAKİNS, S. G. (2006). Financial Markets & Institutions, 5.Ed., Pearson Addison Wesley, USA.
  - OCAKOĞLU, O. (2013). Türev Ürünlerin Muhasebeleştirilmesi, Mali Çözüm, (120), s.49-63.
  - OKUDAN, F. (2009). TMS 39'a Göre Hisse Senedi Endeks Vadeli İşlem Sözleşmelerinin Muhasebeleştirilmesi: VOB Uygulaması, Mali Çözüm Dergisi, (95), 57-80.
  - ŞENEL, S. A., TUNCAY, M., ÖNOĞUL, Ö., KARSLI, C. (2011), Türkiye Muhasebe Standartlarında Yer Alan Bir Değerleme Ölçüsü: Gerçeğe Uygun Değer, e-Journal of New World Sciences Academy, 6 (1), s.48-76.
  - TAVUZ, A. (2011). Türev Ürünlerin VUK Hükümlerine Göre Değerlemesi, Vergi Dünyası, 31 (363), s.79-89
  - TDK (2017). http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid= TDK.GTS.5b3a56b35fd493.97191101, Erişim Tarihi: 08.03.2018.
  - TDK (2017). http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori1=veritbn&kelimesec=86121, Erişim Tarihi: 08.03.2018.
  - TEKER, D., AKÇAY, B., AKÇAY, G. (2008). Reel Sektör Kur Risk Yönetiminde Forward ve Opsiyonların Performans Değerlemesi: Ampirik Bir Uygulama, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 7(23), s. 206-222.
  - TOKAY, H., DERAN, A., AKTAŞ, R. (2005). Uluslararası Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartlarına Gerçeğe Uygun Değer Yaklaşımı ve Muhasebe Uygulamalarına Etkisi, XXIV. Muhasebe Eğitimi Sempozyumu Bildiri Kitapçığı, Fethiye, s. 3-31.
  - TUNCAY, F.E., CENGİZ, H. (2016). Faize Dayalı Swap Sözleşmeleri ve Muhasebeleştirilmesi, Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi, (16), s.1-22.
  - USTA, Ö. (2005). İşletme Finansı ve Finansal Yönetim, Detay Yayıncılık, Ankara.
  - Vergi Usul Kanunu (1961). 213 Sayılı Kanun, 10/1/1961 tarihli 10703 sayılı, 11/1/1961 tarihli 10704 sayılı ve 12/1/1961 tarihli 10705 sayılı Resmi Gazetelerde yayımlanmıştır.
  - YILMAZ, B. (2004). Türev Ürünleri Ve Muhasebeleştirilmesi, Kara Harp Okulu Bilim Dergisi, 14 (2), s.101-124.
  - YÜKÇÜ, S., YÜCEL, T. (1995). Bankacılıkta Türev Ürünlerin Muhasebeleştirilmesi, Bugünkü Durum Ve Yapılması Gerekenler, Türkiye Bankalar Birliği Yay., İzmir.